

KUKA OTTAA VASTUUN?

Rekisteröity alkoholin kulutus on laskenut kahtena viime vuotena, ja lasku näkyy jatkuvan tänäkin vuonna. Korkeimmillaan kulutus oli vuonna 1990 eli 7,7 litraa 100-prosenttista alkoholia asukasta kohden. Seuraavana vuonna tultiin alaspäin 7,4 litraan, 1992 7,2 litraan ja kuluvana vuonna päädyttäneen 7 litran tietämille, mikä vastaa kulutuksen tasoa 6–7 vuotta sitten. Vuodesta 1986 alkanut jyrkkä nousu on näin taittunut ja kääntynyt selväksi laskuksi.

Julkisuudessa on esitetty arvioita, joiden mukaan kulutuksen lasku aiheutuisi ainakin huomattavalta osaltaan ihmisten käyttäytymisen muutoksista, toisin sanoen terveystietoisuuden lisääntymisestä. Tämä olisi tietysti toivottavaa, ja varmaan tällä tekijällä on vaikutusta kehitykseen.

Tilastot kuitenkin osoittavat, että alkoholin kulutuksen vaihtelut ovat varsin hyvin seuranneet talouden suhdannevaihteluita. Esimerkiksi 80-luvun puolivälissä liikkeelle lähtenyt kulutuksen jyrkkä kasvu liittyi taloudelliseen noususuhdanteeseen ja ihmisten reaalityulojen lisääntymiseen. Kasvun taittuminen taas ajoittuu yhteen talouden taantumun kanssa.

Mitä ilmeisimmin juuri ihmisten käytettävissä olevien tulojen väheneminen ja sen aiheuttama kulutuskysynnän supistuminen ovat pääsyynä tämänhetkiseen alkoholin kulutuksen laskuun. Yksityinen kulutus on vähentynyt jo parina vuonna, ja tälle vuodelle valtiovarainministeriö ennakoii 4 prosentin pudotusta. Tämä näkyy koko vähittäiskaupassa, ei vain alkoholin myynnissä.

Jos tämä arvio pitää paikkansa, on odotettavissa, että talouden alamäen päättyessä ja taloudellisen kehityksen kääntyessä nousee sekä ihmisten käytettävissä olevien tulojen lisääntyessä alkoholin kulutus alkaa jälleen kasvaa.

Mikäli talouden elpyminen ajoittuu vuosikymmenen puolivälin tietämille, se sattuu yhteen eräiden muiden alkoholin kulutusta lisäävien tekijöiden kanssa. Alkoholin saatavuus on viime vuosina tuntuvasti parantunut Alkon myymäläverkoston laajentumisen ja kehittämisen sekä ravintoloiden, erityisesti keskiolutpaikkojen, tuntevan lisääntymisen myötä. Samaan suuntaan vaikuttavat alkoholilakityöryhmän esittämät alkoholilain muutokset, jos ne päätetään toteuttaa. Alkoholiverotuksen uudistamisen seurauksena alkoholin reaalihintakokonaisuutena laskee, mikä sekä on omiaan lisäämään kulutusta.

Tutkimustulokset osoittavat, että alkoholin kulutuksen kasvua seuraa alkoholihaittojen lisääntyminen. Julkisuudessa on myönteisessä mielessä viitattu siihen, että alkoholin kulutus on miedontunut, toisin sanoen oluen, viime aikoina nimenomaan keskioluen, ja mietojen viinien kulutus on lisääntynyt väkevien juomien kustannuksella, ja annettu ymmärtää, että tämä on alkoholihaittoja ajatellen myönteistä. Kulutuksen miedontuminen ei kuitenkaan

välttämättä vähennä alkoholihaittoja, vaan enemmänkin muuttaa niiden luonnetta: akuuttien haittojen sijaan tulevat krooniset haitat, tapaturmat ja äkilliset sairaskohtaukset korvautuvat maksakirroosilla ja muilla pitemmän ajan kuluessa kehittyvillä sairauksilla.

Vastaisuudessaakin tarvitaan varoja alkoholihaittojen korjaamiseen ja alkoholisairauksien hoitoon. Kuitenkin jo nyt on näihin tarkoituksiin osoitettuja varoja tuntuvasti leikattu, ja mitä ilmeisimmin sama linja jatkuu. Varojen supistaminen on johtanut siihen, että alkoholiongelmasta kärsiviltä joudutaan yhä useammin eväämään mahdollisuus pitempiaikaiseen hoitoon, jolloin juominen jatkuu ja terveyshaitat entisestään kärjistyvät. Tämä on sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta lyhytnäköistä, sillä alkoholiongelman hoidon evääminen johtaa usein vakavaan sairastumiseen ja kalliiseen sairaalahoitoon.

Rinnan sosiaali- ja terveydenhuollon resurssien kaventumisen kanssa valtion alkoholista saamat tulot supistuvat alkoholiverotuksen muutosten ja kulutuksen miedontumisen seurauksena. Alkon tutkija Jukka Salomaa on arvioinut, että valtion alkoholista saamat erityisverot olivat vuonna 1990 kaksin-kolminkertaiset välittömiin haittakustannuksiin verrattuna, mutta ne voivat laskea vuosituhannen loppuun mennessä jopa 40 prosenttiin haittakustannuksista.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että alkoholiin liittyvät ongelmat mieluummin lisääntyvät ja kärjistyvät kuin vähenevät ja lieventyvät vuosikymmenen loppua kohti edettäessä. Jos näin käy, yhteiskunta menettää yhä useamman ihmisen työpanoksen ja joutuu käyttämään alkoholin aiheuttamien sosiaalisten ja terveydellisten haittojen korjaamiseen entistä enemmän varoja, ja yksilötasolla puolestaan alkoholista aiheutuvat ongelmat johtavat yhdessä kasvavan pitkäaikaistyöttömyyden ja taloudellisten vaikeuksien kanssa sosiaaliseen syrjäytymiseen.

Välttämättä ei näin tietystikään tarvitse käydä. Edellytyksenä kuitenkin on, että yhteiskunnan eri tasoilla, aina eduskunnasta erilaisiin ihmisiä palveleviin organisaatioihin ja tiedotusvälineisiin saakka, ei tyydytä toimimaan hyväuskoisuuden varassa, vaan kannetaan kehityksen suunnasta huolta ja otetaan vastuu ihmisistä ja heidän tulevaisuudestaan.